Plukovník Ing. Josef Makovec

K POUŽITÍ OON PŘI NAPADENÍ VS NEUTRONOVÝMI ZBRANĚMI

Při napadení míst velení vševojskové armády (zejména VS a ZVS) můžeme předpokládat, že k odstraňování následků vyšle nadřízený orgán odřad odstraňování následků (OON) s úkolem obnovit narušené velení podřízeným vojskům, zajistit akceschopnost těch osob, které úder přežily, poskytnout nutnou pomoc ozářeným a raněným osobám a zachránit maximální počet techniky velení.

V článku chci ukázat na některé přístupy k organizování OON a k jeho zasazení v prostorech rozmístění míst velení po použití neutronových zbraní.

Účinné odstraňování následků napadení míst velení OON při použití štěpné jaderné nebo neutronové zbraně předpokládá, že včas získáme potřebné věrohodné informace a OON odešleme do napadeného prostoru. Především to bude informace o tom, jakou zbraní bylo VS zasaženo a jaký je stupeň zasažení. Tuto informaci v současné době nemůžeme získat jinak, než od přímých pozorovatelů, kteří jsou schopni podle příznaků a důsledků působení ničivých faktorů poznat, že jde o úder neutronové zbraně, štěpné jaderné zbraně, popř. o úder letectva nebo palbu dělostřelectva. Ne každý pozorovatel může toto posoudit. Např. vzdušný úder štěpné jaderné zbraně o mohutnosti 0,08 kt ze 155 mm SHKH bude mít podobné příznaky způsobené tlakovou vlnou, světelným a tepelným zářením, jako úder neutronovou zbraní o mohutnosti 1,1 kt z 203,2 mm SHKH, nebo 1,2 kt řízené střely Lance. Ve všech případech v napadeném místě budou v prostoru o poloměru několika set metrů závaly a požáry. Teprve při pozorování nebo detekci účinků pronikavé radiace, která zasáhne prostor o poloměru asi do 1,8 km, tj. podle chování zasažených osob a naměřených hodnot na dozimetrických přístrojích, můžeme s velkou pravděpodobností tvrdit, že šlo o úder neutronovou zbraní. A to mohou posoudit jen osoby, které při výbuchu byly poblíž nebo uvnitř zasaženého prostoru. V nedaleké budoucnosti bude pravděpodobně možné identifikovat výbuchy neutronových zbraní i prostředky automatizace.

V průběhu hromadného jaderného úderu nepřítele pracuje na VS armády pod vedením náčelníka štábu skupina OPZHN, která též organizuje odstraňování následků napadení na vojska a místa velení. Soustřeďuje informace o zasažených jednotkách a objektech, včetně míst velení. Po skončení úderu zpravidla navrhuje veliteli, kam a kdy vyslat OON. Ve zvláštních případech navrhuje okamžité vyslání OON, bez čekání na konečné výsledky úderu.

Podle rozhodnutí velitele organizuje náčelník štábu obnovu narušeného velení. Na základě upřesněných údajů o situaci v prostoru zasaženém neutronovou zbraní organizuje opatření k obnově akceschopnosti místa velení. Příslušní odborní náčelníci se podílejí na obnovení akceschopnosti jim podřízených orgánů velení. V případě potřeby organizují jejich vystřídání zálohami, nahražení poškozené techniky a materiálů. Tato činnost bude značně obtížná, protože bude probíhat na základě neúplných informací. K zachování nepřetržitého velení je však nevyhnutelná. Musíme počítat také s tím, že v průběhu ope-

race může dojít k vyřazení míst velení. Proto musíme rychle reagovat na vzniklou situaci a organizovat obnovení velení v případě jeho narušení, a to s přihlédnutím ke skutečné bojové situaci, stupni plnění úkolů operace i k reálným možnostem nahražování vyřazených orgánů velení.

Řídící činnost spojená s vysláním OON do zasaženého prostoru neutronovou zbraní se nebude v podstatě lišit od normálního vyslání. Avšak vzhledem k tomu, že rozsah působení ničivých faktorů u neutronových i štěpných jaderných zbraní se výrazně odlišuje, OON určený k zasažení do prostorů, v nichž byly prokazatelně použity neutronové zbraně, se může jak po kvalitativní, tak i po kvantitativní stránce lišit od OON vysílaného v případě použití štěpných jaderných zbraní. Při použití neutronových zbraní se v menším rozsahu mohou vyskytovat závaly, požáry, poškození i zničení vozidel (včetně speciálních zařízení), ve srovnání se štěpnými jadernými zbraněmi se stejnými maximálními poloměry působení ničivých faktorů.

Výbuch neutronové zbraně nevytváří prakticky žádný radioaktivní spad. OON tudíž nemusí vytvářet místa hygienické a speciální očisty kromě případu, kdy místo velení bude současně v radioaktivní stopě, způsobené jiným pozemním nebo podzemním jaderným výbuchem. Orgány chemického vojska musí naopak v zasaženém prostoru v daleko větší míře měřit a sledovat indukovanou radioaktivitu terénu, vozidel i techniky velení, a její časový pokles, což vyžaduje úplnější vybavení dokonalejšími měřícími přístroji. Pronikavá radiace zasáhne smrtelně značný počet osob, které jsou v dosahu záření, avšak příznaky onemocnění se u nich budou vyskytovat postupně. Postupné bude i jejich vyřazování z aktivní činnosti. Ke zjištění stupně ozáření bude tudíž nutná důkladná kontrola ozářených osob a současně musíme předvídat možnou dobu aktivního působení orgánů velení v procesu velení.

Proto tento OON může mít menší počty ženijních i technických jednotek. K odstraňování následků po zasažení míst velení neutronovými zbraněmi můžeme vyčlenit jen část sil a prostředků plánovaných pro OON, adekvátní účinkům výbuchu neutronové zbraně.

Při zasažení OON v místě velení bude účelné doplnit řídící skupinu OON specialisty, kteří jsou schopni rozhodnout o perspektivním využití zasažených orgánů velení, vypracovat návrh na doplnění štábu potřebnými pracovníky a doporučit nejúčelnější způsob zachování nepřetržitého velení bez podstatného snížení jeho odolnosti.

Po rozhodnutí velitele o vyslání OON náčelník štábu oznámí předem určenému veliteli řídící skupiny OON, které místo velení bylo zasaženo neutronovou zbraní, sdělí mu získané informace o důsledcích napadení tohoto místa velení a předá mu příslušnou dokumentaci.

Velitel řídící skupiny OON si po převzetí dokumentace ujasní, kde je zasažené místo velení, a rozhodne o prostoru soustředění OON. Potřebné údaje si zakreslí do pracovní mapy. Informuje náčelníky druhů vojsk a služeb o vyslání svých odborníků do řídící skupiny OON a sdělí jim nutné údaje pro vyslání vyčleněných sil a prostředků, souřadnice prostoru soustředění OON a čas jeho zaujetí. Nařídí shromáždění řídící skupiny OON a doprovodných vozidel, vydá úkoly k přesunu a k dílčím průzkumným akcím k upřesnění situace v zasaženém prostoru. Pokud má jednotku radiačního a chemického průzkumu, vyšle ji k průzkumu osy přesunu a prostoru soustředění OON.

K činnosti OON v zasaženém prostoru

Řídící skupina OON by měla být v prostoru soustředění dříve než ostatní jednotky OON, aby se mohla seznámit s celkovou situací, zjistit prostory účinků tlakové vlny, světelného a tepelného záření, pronikavé radiace a vytvořit si představu o organizování a řízení záchranných prací

Při napadení místa velení neutronovou zbraní můžeme oprávněně předpokládat, že před příchodem řídící skupiny OON do prostoru soustředění určení pracovníci štábu zasaženého místa velení, kteří si zachovali akceschopnost, budou mít přehled o umístění epicentra, rozmístění pracovišť i úkrytů, o radioaktivním zamoření a často i o ztrátách osob a techniky. Mohou proto veliteli řídící skupiny OON poskytnout informace, které urychlí průzkum, usnadní mu jeho řídící práci a zabezpečí včasné zasazení jednotek OON. Proto velitel řídící skupiny OON by se měl spojit s pracovníky zasaženého štábu a teprve podle toho, jak úplné a věrohodné informace získá, plánovat vlastní průzkumné akce. Jeho úzká součinnost s orgány štábu zabývajícími se odstraňováním následků napadení vlastními silami je jed-

ním ze základních předpokladů úspěšného zásahu OON. Řídící skupina OON nemůže získat tak úplné informace o rozmístění pracovišť a úkrytů a o činnosti osob v době výbuchu jako orgány štábu, které v zasaženém prostoru působily ještě před výbuchem neutronové zbraně. Touto uváženou spoluprací získá čas a zejména (což je podstatné) záchranné práce mohou jednotky zahájit ihned po příchodu OON, a to cílevědomě, účelně, s efektivním vynaložením sil a prostředků.

Na základě bojového rozkazu velitele řídící skupiny OON velitelé jednotek vytvoří z podřízených osob a techniky skupiny a velitelům skupin vydají pokyny pro konkrétní činnost uvnitř i vně zasaženého prostoru. Poté jednotky a skupiny zahájí přesun do zasaženého prostoru a plní uložené úkoly.

Může se však stát, že některé jednotky dorazí do prostoru soustředění OON se zpožděním, jiné jednotky mohou být zničeny nebo vyřazeny za přesunu. Pro velitele řídící skupiny OON nebude proto lehké se rozhodnout o zasazení OON, tím méně bude moci organizovat činnost jednotek přesně podle předem připraveného plánu. Někdy bude účelnější, aby velitel řídící skupiny OON nečekal, až se shromáždní všechny jednotky OON, ale podle situace v zasaženém prostoru postupně je zasazoval do záchranných prací.

V různých prostorech rozmístění míst velení zasažených neutronovými zbraněmi se může situace vytvářet odlišně. Proto nebude možné předem plánovat postup záchranných prací a řízení jednotek OON. Jakákoliv předem zpracovaná metodika činnosti OON v zasaženém prostoru bude mít jen orientační význam. V praxi je mnoho faktorů, které komplikují plánovité řízení činnosti OON. Řízení záchranných prací bude např. záviset na tom, zda je zasažené místo velení v lese s vysokým nebo nízkým porostem, v osadě nebo v otevřeném terénu, dále na počtu a kvalitě vybudovaných polních staveb, na umístění důležitých pracovišť vzhledem k epicentru apod. Řídící činnost bude ovlivňovat i denní a roční doba, meteorologická situace a řada dalších okolností. V neposlední řadě to bude rušivá činnost nepřítele, který se neomezí jen na vedení úderu. Další odlišnosti oproti předpokládané činnosti OON mohou nastat při zjištění, že některé záchranné práce byly již zakončeny vlastními silami a prostředky zasaženého místa velení.

Všechny tyto informace o skutečném stavu v zasaženém prostoru můžeme však získat až při vedení průzkumu, popř. od akceschopných orgánů zasaženého štábu. U velitele řídící skupiny OON se proto musí průběžně a rychle soustřeďovat informace např. o postupu záchranných prací, o zdravotním i fyzickém stavu záchranných skupin, požadavky na přenesení úsilí při hašení požárů, odsunu ozářených a raněných osob. On musí spolu s jednotlivými odborníky druhů vojsk velmi rychle a operativně rozhodovat o přemístění nebo posílení záchranných skupin, případném vyřazení některých nebezpečně ozářených jednotlivců z činnosti, o odrážení útoků nepřátelských výsadků apod. Toto operativní řízení OON a koordinování součinnosti se záchrannými skupinami organizovanými zasaženým místem velení umožní maximálně efektivně zvládnout situaci a rychle dosáhnout cíle vyslání OON.

Nutná upřesnění a návrhy budou veliteli řídící skupiny OON předkládat členové řídící skupiny OON, kteří musí průběžně shromažovat informace z oblasti svého odborného působení. Politický pracovník by měl řídit používání různých forem a metod působení na postižené osoby při záchranných pracích a navrhnout veliteli řídící skupiny OON opatření k zabránění vzniku paniky, popř. depresívních nálad od zasažených orgánů velení a jednotek zabezpečení místa velení i u záchranných skupin OON.

Odborník chemického vojska by měl organizovat a sledovat radiační průzkum zasaženého prostoru, kontrolu ozáření osob, vozidel a techniky, sledovat režim práce záchranných skupin v zasaženém prostoru a využívání jednotek chemického vojska při hygienické a speciální očistě. Odborník ženijního vojska by se měl soustředit na problémy lokalizace a hašení požárů, odstraňování závalů a uvolňování vchodů do podzemních úkrytů nebo sklepů budov v osadách, uvolňování komunikací pro odsun raněných a organizovat zasazení ženijních jednotek. Odborník spojovacího vojska by měl organizovat spojení s jednotkami a záchrannými skupinami OON, se štábem, který OON vyslal, popř. s fungující částí zasaženého štábu. Odborník štábu týlu by měl organizovat léčebně odsunová opatření a zabezpečovat činnost OON po týlové stránce. Odborník technické služby by měl organizovat vyprošťování vozidel a techniky, popř. osob z této techniky, vyvezení vozidel z ohroženého prostoru, třídění vozidel a techniky, běžné opravy a odsun středně a těžce poškozených vozidel.

Pokud před příchodem OON bude organizováno odstraňování následků napadení

vlastními silami, bude mít OON poněkud snadnější úkol, Ale ani v tomto případě nemůžeme předpokládat, že při zasažení takového prostoru (VS armády) budeme moci během několika hodin vykonat všechny záchranné práce. OON by však měl být nejčastěji vysílán k odstraňování následků do takových prostorů, ve kterých předpokládáme tak velké následky napadení, že průzkum a záchranné práce vlastními silami budou obtížné. Všechny práce spojené s odstraňováním následků napadení bude pak nutné organizovat v souladu s metodikou práce OON.

V tomto případě, současně s průzkumem řídící skupiny OON, orgány chemického vojska musí vést průzkum radioaktivního zamoření terénu a vytyčovat nebezpečné prostory, prostory vhodné pro shromažďování zasažených osob a poškozené techniky, a nebezpečné prostory, zejména z důvodů neustálého poklesu dávkové rychlosti indukované radioaktivity, průběžně kontrolovat a upřesňovat. Část jednotek chemického vojska bude měřit indukovanou radioaktivitu vozidel a techniky, určovat dobu do kdy mohou záchranné skupiny bez vlastního ohrožení působit v zamořených prostorech a zjišťovat dávky radiace, které obdržely zasažené osoby při výbuchu neutronové zbraně nebo které obdržely záchranné skupiny při záchranných pracích v nebezpečném prostoru. Pokud v zasaženém prostoru bude prašný povrch nebo bude zjištěno radioaktivní zamoření terénu způsobené radioaktivní stopou, jednotky chemického vojska rozvinou místo hygienické a speciální očisty.

Ženijní jednotky musí soustředit pozornost zejména na lokalizaci a hašení požárů, aby se nebezpečný prostor nerozšiřoval a požár neohrožoval další osoby a techniku. Dále budou odstraňovat závaly, zejména u vchodů do podzemních úkrytů, sklepů budov a z odsunových cest.

Zdravotnické jednotky rozvinou shromaždiště zasažených do kterého budeme dopravovat osoby zasažené pronikavou radiací. V tomto prostoru by měl být zajištěn plynulý příjezd a odjezd vozidel, případná hygienická očista ozářených osob a poblíž tohoto prostoru přistávání vrtulníků. Zdravotnické jednotky mohou dohlížet a řídit vynášení ozářených osob a techniky z nebezpečného a ohroženého prostoru, shromažďovat ozářené osoby z celého zasaženého prostoru a poskytovat jim první pomoc. Budou rovněž organizovat jejich odsun na nejbližší třídící místo zasažených, popř. etapu první lékařské pomoci, a zajišťovat potřebná protiepidemiologická opatření.

Motostřelecká jednotka bude vykonávat strážní a regulační službu, bránit OON i zasažené místo velení před pozemním i vzdušným napadením. Se svojí technikou bude tvořit základ záchranných skupin a vyvážet ozářené osoby ze zasaženého prostoru.

Technická jednotka vytvoří pracoviště pro opravy lehce poškozené techniky a rozvine opravárenské prostředky. V případě zasažení místa velení neutronovými zbraněmi bude nutné větší část opravárenské kapacity vyčlenit pro opravy elektronických přístrojů.

Podle konkrétní situace můžeme na záchranné práce zasadit celé jednotky, např. při hašení požárů, nebo z jednotek můžeme vytvořit záchranné skupiny. Tyto skupiny by měly být sestaveny převážně z různých specialistů tak, aby mohly v ohroženém prostoru působit samostatně, byly schopny samy získat informace o radiační situaci, pronikat do zasažených vozidel a zavalených úkrytů, vynášet postižené osoby, dopravovat je na obvaziště nebo do určených prostorů, odsunovat nepoškozenou i poškozenou techniku schopnou přesunu. Jednotlivé skupiny by měly postupovat z prostoru s nízkou radioaktivitou směrem k epicentru z různých stran, v přidělených sektorech. Jen výjimečně by měla některá skupina již zpočátku být zasazena blízko epicentra, a to jen v případě záchrany důležitých orgánů velení apod.

Velitelé záchranných skupin se musí v zasaženém prostoru rychle zorientovat a podle konkrétní situace přímo na místě upřesňovat úkoly skupinám a operativně řídit jejich práci, udržovat spojení s řídící skupinou OON, informovat ji o průběžném plnění úkolů, o postupu záchranných prací a o radioaktivní situaci v prostoru jejich činnosti.

Řídící skupina OON bude sledovat pronikání záchranných skupin k epicentru, časový průběh obdržené dávky radiace a podle potřeby organizovat přemístění skupin do více ohrožených prostorů nebo jejich vyvedení z prostoru s vysokou indukovanou radioaktivitou.

V prostoru vytváření smíšeného odřadu by se měly postupně soustředit všechny orgány velení, které neztratily akceschopnost a je u nich předpoklad, že ji neztratí v nejbližší době, neporušená technika velení i technika opravená opravárenskými prostředky OON. Nejvyšší akceschopný funkční orgán zasaženého místa vele-

ní musí předat nadřízenému štábu informaci o situaci a navrhnout, zda zasažené místo velení bude schopné pokračovat ve své původní činnosti, nebo jaká další opatření bude nutné učinit. V některých případech nebude účelné vytvářet smíšený odřad, a to zejména v případě značných ztrát živé síly i techniky velení. Pak bude vhodné akceschopné orgány zasaženého štábu a nepoškozenou techniku odesílat do prostoru určeného nadřízeným štábem k posílení jiného místa velení, které převzalo funkci zasaženého místa velení, nebo k vytvoření záloh.

□

Odstraňování následků napadení míst velení vševojskové armády neutronovými zbraněmi můžeme zabezpečit s menším počtem sil a prostředků ženijních i technických jednotek vyčleněných do OON oproti podobné činnosti po použití štěpných jaderných zbraní. Počty ostatních jednotek nebude účelné snižovat.

Na vyšších stupních velení uvažujeme s vytvářením zpravidla dvou OON. Méně vybavený OON č. 2 by měl být přednostně vysílán do prostorů zasažených neutronovými zbraněmi.

Vzhledem k tomu, že OON po odstranění následků v prostoru zasaženém neutronovými zbraněmi můžeme vyslat k odstraňování následků způsobených neutronovými zbraněmi i štěpnými jadernými zbraněmi do dalších prostorů, není účelné uvažovat o vytváření zvláštních OON, používaných pouze při odstraňování následků napadení pouze neutronovými zbraněmi. Vhodnějším řešením bude vypracovat pro tentýž OON odlišné metodiky práce, podle kterých by se mohla řídící skupina i jednotky OON orientovat při vykonávání záchranných prací. Z těchto důvodů může být k odstraňování následků po použití neutronových zbraní vyslán i OON č. 1.

Důsledky použití štěpných i neutronových jaderných zbraní na místa velení budou výrazně odlišné. Značné rozdíly budou i v důsledcích použití neutronových zbraní na místa velení a na vojska. Proto řídící skupina i jednotky OON se musí podrobně seznámit s postupem záchranných prací v případě zasažení míst velení neutronovými zbraněmi, aby jejich činnost v zasaženém prostoru byla efektivní.